

REDACTIONELE COMMENTAAR

HET FIASCO VAN DE FLUORIDERING

Aan de idealen van hen, die meenden dat het tijdperk van de drinkwaterfluoridering in Nederland daagde en die daaruit een gerechtvaardigde hoop op een wezenlijke cariëspreventie putten, is in het jongste verleden een aanzienlijke slag toegebracht. Naar aanleiding van de plannen om de fluoridering een wettelijke basis te verschaffen, zijn de hartstochten opnieuw opgelaaid, zozeer zelfs, dat de aandachtige krantelezer de indruk moet hebben gekregen dat de grote massa der bevolking zich tegen deze nuttige maatregel van volksgezondheid keert. Hoe dit ook zij, in elk geval hebben bij de meningsvorming velen gevaren op het kompas van allerlei werkelijke en vermeende deskundigen, die fluoridering van drinkwater, soms uit een eerlijk – zij het dan misplaatst – gevoel van verontrusting over de medische en juridische implicaties, soms ook uit overwegingen van ronduit demagogische aard, op meer of minder heftige wijze hebben afgewezen. Het ziet ernaar uit dat vooral de onverzoenlijken onder hen reden zullen krijgen, zich triomfantelijk in de handen te wrijven. Dat zij met hun houding de gebitsgezondheid van het meest kwetsbare en het onmondige deel van de bevolking – met name het jonge kind – tegenwerken, schijnt hen niet te deren.

Hoe is het mogelijk – denkt een onbevooroordeelde waarnemer – dat tegen zoveel positieve onderzoekresultaten in en met het voorbeeld van de talrijke van nature gefluorideerde gebieden voor ogen, deze negatief werkende krachten het toch maar heben klaargespeeld, een zo goede zaak om hals te brengen en zulks met niet-steekhoudende en vaak ook minderwaardige middelen. Het betekent niet minder dan een klap in het gezicht van de diverse breed samengestelde en uitermate deskundige commissies, die jarenlang met uiterste objectiviteit de Gezondheidsraad hebben geadviseerd. Men heeft daar in de jongste afleveringen van dit Tijdschrift opnieuw kennis van kunnen nemen (Ned Tijdschr Tandheelkd 81:103-113 en 143-149, 1974).

Velen zijn misschien van mening dat de voorstanders te weinig tegenwicht hebben gegeven. Vooral zij, die het project Tiel-Culemborg met grote zorgvuldigheid en wetenschappelijke objectiviteit hebben uitgevoerd, zullen zichzelf wellicht verwijten, dat zij de bevolking niet voldoende over de gunstige resultaten ervan hebben voorgelicht. Dit zelfverwijt zou echter misplaatst zijn, want zij gingen van de juiste stelling uit dat de propaganda voor een goede maatregel van volksgezondheid niet het karakter mag aannemen van een luidruchtige reclamecampagne. Immers dat zou in strijd zijn met elementaire eisen van wetenschappelijke objectiviteit.

Met die ethische instelling zijn zij thans echter bedrogen uitgekomen. De tegenstanders gingen veel minder kieskeurig te werk. Zij hadden en hebben het ook veel gemakkelijker. Ook de niet-leken onder hen waren vaak al op voorhand geïrriteerd en achterdochtig. Daardoor waren zij

vooringenomen. Zij begonnen met medisch geschut in stelling te brengen en hanteerden vaardig het begrip 'vergiftiging'. Als zij voelden aankomen dat dit tegenargument te kort ging schieten, dan hadden zij nog wel een aantal juridische, politieke of zelfs religieuze bezwaren achter de hand, waarmee zij de aanval openden. Zij begonnen dan met motieven aan te dragen als 'aantasting van de persoonlijke vrijheid' e.d., zich daarbij beroepend op artikel 8 van het Verdrag van Rome. Nu moet worden erkend dat de verontrusting daaromtrent nog volkomen eerlijk en gerechtvaardigd kan zijn, mits dit argument in redelijkheid wordt gehanteerd, zoals het geval is in het jongste rapport van de Gezondheidsraad. Twee leden van de desbetreffende adviescommissie hebben bij die gelegenheid hun afwijkende standpunt neergelegd in een minderheidsrapport. Daarin spreken zij een zekere bezorgdheid dienaangaande uit, in aanmerking nemend dat fluoridering van drinkwater niet de enige maatregel is, waardoor tandbederf kan worden tegengegaan (zie Ned Tijdschr Tandheelkd 81:105, april 1974). Voor zulk een betoog kan men respect hebben, ook al is men het er niet mee eens.

Bedenkelijker wordt het echter, wanneer de tegenstanders die persoonlijke vrijheid gaan opsieren met emotionele toevoegingen, zoals 'duur bevochten', 'het hoogste goed' e.d. Want hoezeer dit laatste op zichzelf ook waar moge zijn, het neemt niet weg dat het als motief tegen een wezenlijke maatregel van volksgezondheid toch wel erg overtrokken en dus onecht aandoet. Wanneer tegenstanders dit soort nuances als wapen gaan hanteren, dan is het demagogisch effectbejag al niet meer te loochenen. Dan kan men ervan verzekerd zijn dat op het 'gesundes Volksempfinden' wordt gespeculeerd. Deze tegenstanders zijn er blijkbaar goed van doordrongen dat bij de grote massa der bevolking niet moet worden geappelleerd aan de rede, maar aan het gemoed. Hoe grover het geschut, hoe meer en hoe primitiever emoties worden losgewoeld.

Het gevolg is een stroom van publikaties van de zijde van volkomen onbevoegden, meestal in de vorm van ingezonden stukken in dag- en weekbladen. Zij getuigen meestal, behalve van volkomen wanbegrip, dikwijls helaas ook van onverholen vijandigheid of minachting. Blijkbaar leven veel ingezonden stukken-schrijvers (en niet te vergeten -schrijfsters) daar dan tevens hun frustraties tegen de vertegenwoordigers van vrije beroepen in uit. Zo worden soms tandartsen voorgesteld als gewetenloze wolven, die gemene zaak maken met andere wolven, nl. concerns, welke hun afvalprodukten kwijt moeten en dat dan maar langs de weg van massale volksvergiftiging doen. Een vorm van samenspanning, die de tandartsen natuurlijk geen windeieren zal leggen. Dergelijke uitingen van gebrek aan onderscheidingsvermogen kan men geregeld aantreffen in de letterkundige bijdragen van hen, die hun edele verontwaardiging over zoveel misdadigheid niet langer kunnen verkroppen. Kortom, de onzin was de laatste maanden niet van de lucht.

Maar ook als men dit soort opgewonden uitingen van het

'Unbehagen in der Kultur' niet meetelt, dan kan men uit verschillende reacties van het publiek nóg een zekere mate van geringschatting voor de gebitsgezondheid destilleren, zo in de zin van: 'waar maken die paar tandartsen zich eigenlijk druk om?' Men houdt uit verschillende van deze reacties de indruk over dat het publiek zelfs een spectaculaire teruggang van de tandcariës nu ook weer niet zo'n héél belangrijke zaak vindt, althans niet belangrijk genoeg om een ingrijpend geachte maatregel als drinkwaterfluoridering te rechtvaardigen. Een teleurstellende reactie dus, zeker na alle gegeven voorlichting, die toch tot doel had, de bevolking het nut en de gevaarloosheid van de maatregel te doen beseffen en derhalve de mensen langs de weg van de redelijkheid tot voorstanders ervan te maken.

Blijkbaar is deze voorlichting ten enenmale tekort geschooten. Daaruit kan de conclusie worden getrokken, dat de mensen in het algemeen ten aanzien van de toestand van hun mond veel te weinig gemotiveerd zijn. Daarom zijn zij evenmin bereid om zich ter wille van hun gebit bepaalde leef- en voedingsgewoonten te laten opdringen als gefluorideerd drinkwater te accepteren. Wie als tandarts daarover teleurgesteld of zelfs verontwaardigd is, moet zich aanstonds afvragen wat hij eigenlijk verwachten mag. Het blijkt immers maar al te duidelijk dat diezelfde mensen – ditmaal wellicht inclusief die teleurgestelde tandarts – óók niet bereid zijn zich een zekere matiging in het gebruik van bepaalde voedings- en genotmiddelen op te leggen, wanneer de gezondheid van veel belangrijker organen dan het kauwstelsel in het geding is, organen van welker goede functie het leven rechtstreeks afhankelijk is.

Dit is onlangs nog vastgesteld in een radiovraaggesprek – naar aanleiding van de Hartweek – met de vooraanstaande cardioloog en hoogleraar in de ziekenhuiswetenschappen te Utrecht, Prof. Dr. C. L. C. van Nieuwenhuizen. Deze vestigde er de aandacht op dat de Nederlandse Hartstichting, om de mensen wakker te schudden, nadrukkelijk in de publiciteit treedt. Een ieder, die de desbetreffende OQ-spot na de STER-reclame op de televisie heeft gezien, heeft zich daarvan trouwens met eigen ogen kunnen overtuigen. Uit de inhoud ervan blijkt dat men van deskundige zijde in die sector niet schroomt, het publiek op het gemoed te werken. En er mag gerust worden aangenomen dat zo'n kleine 'beeldroman' op dat uur van de avond vele tienduizenden mensen bereikt. Wat zal echter het rendement ervan zijn? Waarschijnlijk niet het begeerde, nl. een omwenteling in de leef- en voedingsgewoonten. Veel eer zal het schokeffect bij een aantal – wellicht zelfs een groot aantal – kijkers een zekere matiging teweegbrengen, maar ook dan is de kans groot dat deze slechts van tijdelijke aard zal zijn. Al gauw herneemt het moderne maatschappelijke leven zijn rechten, waartegen de meesten niet bestand zijn. De geest is wel gewillig maar het vlees is zwak. En toch spreekt het risico van een hartinfarct ongetwijfeld veel meer tot de verbeelding dan dat van het dragen van een volledig kunstgebit.

De waarheid is – en dit kwam in het genoemde radio-inter-

view ook duidelijk naar voren – dat men in het algemeen eigenlijk nog helemaal niet weet hoe zulke acties bij het publiek overkomen, zelfs niet wanneer het zulke belangrijke risico's betreft. Het is zelfs – hoe ongeloofwaardig dit op het eerste gezicht ook moge klinken – lang niet uitgesloten dat zij tot op zekere hoogte een averechts effect hebben, omdat de daarin vervatte waarschuwingen (b.v. tegen roken en tegen te vet eten) als paternalistische bemoeizucht worden uitgelegd en dus prikkelen tot verzet. Dat past helemaal in de moderne tendens om te ageren tegen welke maatregel dan ook, die van bovenaf wordt opgelegd. Dan nemen de verkeerde leefgewoonten zelfs het karakter van een uitdaging aan, zo in de trant van: 'mag ik zelf soms nog weten hoe ik aan mijn eind kom?'. Er ligt hier nog een uitgestrekt terrein van sociologisch en massapsychologisch onderzoek braak. Nogmaals: het betreft hier de preventie van rechtstreeks levensbedreigende hartaandoeningen, die het karakter van een epidemie hebben aangenomen.

Wat wil de naar cariëspreventie strevende tandarts dan nog pretenderen ten aanzien van de houding van een lekenpubliek, dat door niet-leken vaak op zo aanvechtbare wijze is opgewarmd? Daarbij moet bovendien nog in aanmerking worden genomen dat de tandheelkunde te midden van de andere medische disciplines een uitzonderingspositie inneemt. Immers het gebit blijkt in de praktijk voor zeer velen lang geen onmisbaar lichaamsdeel te wezen. Een relatief groot percentage der prothesedragers toont zich heel tevreden met de vervanging, ook al voldoet deze nauwelijks aan te stellen eisen (zie ook Exc. odontol. Sectie IV, nr. 871, juni 1973 en nr. 882, jan. 1974). Ook ontkomen wij tandartsen niet aan de erkenning dat – zoals een ervaren collega het onlangs uitdrukte – de best gesaneerde mond de tadeloze is. Dat klinkt wat cru, maar het is niettemin de bittere waarheid. Want iedere practicus kan steeds weer constateren dat veel monden, ook wanneer multipele restauraties zijn aangebracht om het natuurlijke gebit maar te behouden – en misschien zelfs juist dan! – allerminst aanspraak kunnen maken op de kwalificatie 'gesaneerd', ongeacht of dit nu komt door onzorgvuldige behandeling van de zijde van de tandarts of door gebrek aan mondhygiëne van de zijde van de patiënt.

Al met al is het niet zo verwonderlijk dat de grote massa der bevolking niet warm kan lopen voor een op zichzelf nuttige en veilige maatregel van volksgezondheid, als de drinkwaterfluoridering in feite is. De in oorsprong ambivalente houding daartegenover kan door verkeerde voorlichting blijkbaar heel gemakkelijk omslaan naar een negatieve beoordeling, zo zelfs dat er over de gehele linie een tamelijk agressieve weerstand ontstaat. En dat betreft dan nog maar een maatregel, waarvoor men in eerste instantie niets behoeft te doen en zich nog niets behoeft te ontzeggen. Het paradoxale is, dat deze weerstand in feite het produkt is van dezelfde paternalistische bemoeizucht (nl. de vader-wil-het-niet-hebben-mentaliteit van op de voorgrond tredende tegenstanders) als de voorstanders in de schoenen wordt geschoven.

Is dan alle propaganda, die in de loop der jaren, o.a. vanwege Het Ivoren Kruis, tegen snoepen en vóór een goede mondhygiëne is gevoerd, voor niets geweest? Zeker niet, maar men heeft in zijn geestdrift voor het goede te hoog gemikt: men heeft enkelingen bereikt waar men een ganse bevolking hoopte 'om te turnen'.

Er zal echter nog heel wat psychosociologisch onderzoek

VERENIGINGSVERSLAGEN EN MEDEDELINGEN

NEDERLANDSE VERENIGING VAN TANDARTSEN

Jaarverslag van de secretaris over het jaar 1973

Van de leden

Op 1 januari 1973 telde de vereniging 1150 leden. Tijdens de voorjaarsvergadering traden 28 leden toe en werd collega R. J. Baron te Canada als corresponderend lid benoemd. Tijdens de najaarsvergadering traden 37 leden en 2 buitengewone leden toe.

In het afgelopen jaar bedankten 19 leden voor het lidmaatschap en moesten 2 leden in verband met artikel 5 van de statuten van de ledenlijst worden afgevoerd.

Tien leden ontvielen ons dit jaar door overlijden.

Op 1 januari 1974 telde de vereniging 1185 leden, waaronder 11 ereleden, 3 corresponderende leden, 14 buitengewone leden, terwijl 86 leden als '65 jaar'-lid stonden geregistreerd.

Ter gelegenheid van het 60-jarig tandartsjubileum van de collegae J. G. Schuiringa en R. Kenswil en het 50-jarig tandartsjubileum van de collegae H. H. Buurma, H. Bos, H. L. Nieven, J. Th. L. Rozendaal en L. J. Schilpzand-Struik bood het bestuur zijn gelukwensen aan.

Het 40-jarig tandartsjubileum werd door 16 collegae herdacht, terwijl 30 collegae hun 25-jarig tandartsjubileum vierden. Alle jubilerende leden ontvingen gelukwensen van het bestuur.

Zes collegae verkregen dit jaar het doctoraat in de geneeskunde nl. P. R. van Mens, I. van der Waal, G. J. Schade, J. J. W. Theunissen, P. J. A. M. Terlingen en W. J. H. Berendsen. Tevens promoveerde C. L. Davidson, buitengewoon lid, tot doctor in de wiskunde en natuurwetenschappen te Groningen. O. Hokwerda werd benoemd tot lector aan de universiteit te Groningen om onderwijs te geven in de 'Inleiding tot de tandheelkundige studie, in het bijzonder de tandheelkundige ergonomie'.

Op 15 mei werd eveneens te Groningen benoemd T. Pilot tot lector in de Paradontologie.

Op 3 oktober bood het bestuur J. A. Tolmeyer zijn gelukwensen aan bij de aanvaarding van zijn ambt als lector in de Kaakchirurgie aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Door het Bundesverband der Deutschen Zahnärzte werd ons erelid L. H. Loeb onderscheiden met de Ehrennadel der Deutschen Zahnärzte.

moeten worden verricht voordat men over de juiste middelen beschikt om de bevolking als geheel zóver op te voeden dat zij het belang van een gezond gebit als een realiteit beleeft. Tot zolang zal echter helaas moeten worden gesproken van het 'fiasco der fluoridering', zij het in een andere betekenis dan Dr. Jansma er in zijn boekje van die naam aan heeft gehecht.

V.

Van het bestuur

De samenstelling van het bestuur ondervond dit jaar geen wijziging.

De functieverdeling in het bestuur was als volgt:

Prof. Dr. G. J. Kusen	voorzitter,
Dr. A. J. van Hillegonsberg	vice-voorzitter,
F. D. van Steenberg	secretaris,
H. Menalda van Schouwenburg	2e secretaris,
L. Onstein	penningmeester,
Dr. A. J. Brongersma	commissaris,
J. M. van Doorne	commissaris.

In het afgelopen jaar werden vijf bestuursvergaderingen gehouden, t.w. 16 februari, 8 juni, 14 september, 19 oktober en 14 december. De bijeenkomst op 16 februari was een gecombineerde vergadering met het bestuur van de Stichting voor W.T.A.

De vergadering van 14 september werd wederom in hotel 'Het Speulderbos' te Garderen gehouden.

Van de Stichting voor W.T.A.

Tijdens de voorjaarsvergadering van de Nederlandse Vereniging van Tandartsen trad Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt af als voorzitter van de W.T.A. Hij werd opgevolgd door collega J. H. N. Pameijer.

Het bestuur was in 1973 als volgt samengesteld:

J. H. N. Pameijer	voorzitter,
R. H. Landman	secretaris,
Dr. A. J. Brongersma	penningmeester,
J. Schoen	lid,
Dr. J. D. de Stoppelaar	lid.

Als correspondenten van de tandheelkundige opleidingen traden op

A. F. Kayser	Nijmegen,
Dr. I. van der Waal	Amsterdam (V.U.).

Het bestuur vergaderde op 9 januari 1973 en 3 september 1973 te Utrecht.

De stichting gaat, op bescheiden schaal, financiële steun verlenen aan het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de tandheelkunde. Daartoe werden, in het voorjaar van 1973, de voorwaarden gepubliceerd verbonden aan het verlenen van de subsidie door de W.T.A.

Op 8 mei 1973 overleed te Amsterdam collega F. Duyvensz.